

Nieuwsbrief Leren

90

Lieven Coppens

Dit privé-initiatief wil op een onderbouwde manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van de auteur zelf en kunnen in geen enkel opzicht toegeschreven worden aan welbepaalde organisaties of onderwijsnetten en/of -koepels. De auteur streeft er naar alle standpunten grondig en wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat iedereen toe om alles te controleren.

www.nieuwsbriefleren.be
nieuwsbrief.leren@gmail.com

Jaargang 12
oktober 2012

Voorwoord

September en oktober zijn voor mij heel drukke maanden geweest. Dat is meteen ook de reden dat je de nieuwsbrief van oktober pas nu in jouw postbus vindt. De afgelopen weken schreef ik overal in Vlaanderen verder aan het verhaal van de nieuwe AVI-procedure. Mijn boodschap werd enthousiast onthaald, behalve dan bij hier en daar een enkele leerkracht die zich, tegen alle wetenschappelijke bewijzen in, wanhopig blijft vastklampen aan het lezen in homogene groepen. Het is duidelijk dat hier het organisatorische comfort van de school boven de mogelijke leeswinst van de leerlingen gaat. Ik zou hier kunnen opwerpen dat deze mensen het begrip zorg helemaal verkeerd interpreteren en dus best niet langer een coördinerende functie opnemen. Ik doe dit niet. Ik roep wel alle directies op om de functie van zorgcoördinator niet te gebruiken als een uitgroeiabaan voor leerkrachten, maar te reserveren voor die leerkrachten die gemotiveerd zijn om de belangrijke wetenschappelijke inzichten, onder meer over de opbrengst van bepaalde vormen van didactiek en de ontwikkeling van het brein van kinderen en jongeren, in hun werk toe te passen en door te geven aan hun collega's.

De afgelopen week is er in de pers veel te doen geweest over het toekennen van een A-attest door de raad van State. Aangezien ik niet alle gegevens ken, zal ik in deze nieuwsbrief over dit geval geen standpunt innemen. Als ik echter kijk naar de *farce* die hierover momenteel opgevoerd wordt, dan heb ik er wel spijt over dat ik mijn column uit de vorige nieuwsbrief de titel *Van piepkuiken tot uilskuiken in één legislatuur* meegaf. Als ik de reactie van de minister op deze gebeurtenis zie, dan was *Van piepkuiken tot kip zonder kop in één legislatuur* als titel oneindig veel beter geweest. Het antwoord van de minister op elke kritiek, elk voorval, elk incident is een impulsieve, weinig doordachte reactie. Net zoals die van een kip zonder kop die in haar laatste stuip trekkingen nog kortstondig doelloos wegrent. Gelukkig niet veel om je zorgen over te maken. Een kip zonder kop bloedt vrij snel dood.

Laat me eindigen met heel positief nieuws: het leerlingvolgsysteem van de Vrije CLB-koepel (LVS VCLB) werd afgelopen schooljaar en wordt ook de komende schooljaren grondig aangepakt. De leestoetsen zijn intussen opnieuw genormeerd. De wiskunde- en spellingtoetsen worden de komende jaren grondig onder handen genomen: waar nodig worden ze inhoudelijk aangepast om daarna nieuwe normen te krijgen. Dit moet tegen het schooljaar 2016-2017 afgerond zijn. Komt daar dan nog de meerwaarde bij van de ontwikkeling van een CLB-eigen instrumentarium. De diagnostische lucht boven het Vlaamse basis- en secundair onderwijs klaart eindelijk op. Ik roep dan ook iedereen op om, indien ze daar op aangesproken worden, aan deze aanpassingen enthousiast en vlot mee te werken. Wat de afwerking van het Groeiboek betreft, is het momenteel koffiedik kijken. Hopelijk brengen de tijd en de middelen die daaraan besteed worden evenveel op als bij het LVS VCLB. Helaas is deze afwerking helemaal niet (zo) transparant. Wie daar niet wil op wachten, mag me altijd aanspreken: er zijn valabele en minstens even rijke alternatieven op de markt die al langer volledig afgewerkt zijn.

Lieven

Over de noodzaak van een recht op redelijke samenwerking naast het recht op redelijke aanpassingen

Naar aanleiding van een bericht in een niet nader te noemen nieuwsbrief over het ontwikkelen van een procedure om maatregelen voor kinderen met speciale noden bij te scholen te kunnen afdwingen en naar aanleiding van de dwangsom die de Raad van State heeft opgelegd aan een Genkse school om een C-attest te veranderen in een A-attest, wil ik toch in deze nieuwsbrief in het algemeen (dus los van het gekende, specifieke geval) een en ander scherper stellen. Het is hierbij zeker niet mijn bedoeling om de situatie verder te polariseren of te polemiseren. Bepaalde dingen moeten echter wel gezegd worden. Aangezien een en ander, zoals mij persoonlijk door enkele Nederlanders verzekerd werd; ook kan toegepast worden op de Nederlandse situatie, lijkt me dit meer dan op zijn plaats.

Eerst en vooral wil ik reageren op de uitspraak in de pers dat het 'Godgeklaagd' is dat zoveel scholen na het vijfde jaar aan leerlingen nog een C-attest geven. Wat dan te doen met ouders en leerlingen die het advies aan het einde van het vierde jaar secundair naast zich neerleggen? Als scholen na het einde van een vijfde jaar secundair onderwijs geen C-attest meer mogen geven, dan kun je evengoed stellen dat het secundair onderwijs best stopt na het vierde jaar. Maar wat dan te doen met richting zoals gezondheids- en welzijnswetenschappen die maar starten in de derde graad van het secundair onderwijs? Of moet men de leerlingen dan maar laten doorstromen naar het zesde jaar secundair om daarna te stellen dat ze een C-attest krijgen? Het antwoord van de scholen op deze 'Godgeklaagde' stelling laat zich nu al raden: geen vriendelijke en vrijblijvende adviezen meer aan het einde van het vierde jaar secundair, maar een toename aan vooral snoeiharde en sterk beperkende B-attesten. Dankzij onze onderwijsminister zal dit alleen maar gemakkelijker worden. Zoals ik eerder al duidelijk heb gemaakt op <https://www.facebook.com/lieven.coppens>: ik neem nu en in de toekomst afstand van elke vereniging die zich 'drukkingsgroep' noemt en zich bij wijze van argumentatie bedient van een misplaatst Calimero-effect: 'Wij de ouders van leerlingen met een leerstoornis weten het allemaal beter en moeten het allemaal zelf doen omdat we voortdurend in de steek gelaten worden door de scholen en de begeleidingscentra'. Het feit dat ze nog altijd niet door hebben dat ze mede dankzij deze instelling de genoemde scholen en begeleidingsdiensten – die hun medestanders zouden moeten zijn – van zich vervreemd en tegen zich ingenomen hebben, spreekt boekdelen. Als dan een, per definitie niet voor iedereen toegankelijke dure privéschool het initiatief neemt in het ontwikkelen van een beroepsprocedure om de reguliere scholen voor secundair onderwijs aan te vallen, dan is dit hoogst ongeloofwaardig. Als deze privéschool dan ook nog openlijk op de steun kan rekenen van zowel de commissie onderwijs van het Vlaamse Parlement als van de Vlaamse onderwijsinspectie, dan is het duidelijk aan welke kant deze staan. Dit terwijl ze juist immuun zouden moeten zijn tegen elke vorm lobbyisme en poging tot ondemocratisering van het onderwijs. Doen ze dat wel, dan verliezen ze meteen het recht om nog uitspraken te doen over de gelijke onderwijskansen. Zij moeten goed beseffen dat het handelingsgericht werken waar ze zo voorstander van zijn nauw samenhangt met *evidence based* werken. En dat een aantal dingen die ze nu doen of waar ze zich nu achter stellen, daar haaks op staat.

Ik ben voor redelijke aanpassingen voor kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen in het onderwijs. Laat dit nogmaals heel duidelijk zijn: anders hadden mijn nieuwsbrief en alle aanverwante internetpagina's geen enkel bestaansrecht meer. Alleen krijg ik meer en meer de indruk dat sommige ouderverenigingen en/of individuele ouders het aan de scholen verwijten dat ze geen oog hebben voor de individuele noden van de kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen. In veel gevallen moet je hierbij vaststellen dat ze dan de individuele noden van hun kind als de norm stellen voor een goed leerstoornissenbeleid. Ze weigeren naar het standpunt van de scholen te luisteren dat het voor om het even welke school niet haalbaar is om tegemoet te komen aan alle individuele en specifieke vragen van kinderen met speciale onderwijsnoden. Tenzij ze zouden overgaan tot een individuele begeleiding. Hun aanbod van voor de school wel haalbare maatregelen wordt in veel gevallen niet aanvaard. Veel scholen trachten er het beste van te maken met de omkadering die ze nu krijgen, hoe ontoereikend deze ook is. Voor hen moet de actie van de onderwijsminister om de beroepsprocedures in het onderwijs nog toegankelijker te maken, een slag in het gezicht zijn. Als het de minister ernst is om het beroep van leerkracht veel aantrekkelijker te maken, dan is hij nu wel zeer contra-productief bezig. En dat is mede de verantwoordelijkheid van diegene die een hoogst bekwame onderwijsminister aan de kant heeft gezet voor een veel minder bekwame. Daarenboven krijg ik de indruk dat de Raad van State het beginsel dat iemand onschuldig is tot het tegendeel bewezen is niet op de bewuste school heeft toegepast: het leek vast te staan dat de school bij voorbaat schuldig was en haar onschuld moest bewijzen. Of zijn bepaalde lobby's ook al tot daar doorgedrongen? Het gebruik van het cliché niet over een nacht ijs te zijn gegaan alvorens de school tot het geven van een A-attest te dwingen, laat vermoeden dat men daar beseft dat ze zich op glad ijs hebben begeven en uitgeden zijn. Al zal dat in alle talen ontkend worden.

Neen. Het recht tot redelijke aanpassingen moet dringend aangevuld worden met een recht op redelijke samenwerking. Daarbij zou er van een dwingend tweerichtingsverkeer sprake moeten zijn: zowel de school als (de ouders van) de leerling met speciale onderwijsnoden zijn dan zowel vragende als gevende partij. Dat dit tot bitse onderhandelingen kan leiden, hoeft hierbij geen probleem te zijn. Het belangrijkste is dat men via overleg tot een consensus komt die contractueel vastgelegd wordt, zodat achteraf iedereen op zijn of haar verantwoordelijkheid kan worden aangesproken, eerder dan een welles-nietesspelletje te moeten uitvechten voor de Raad van State. Want uiteindelijk wordt daar niemand beter van. Zoals het er nu op lijkt, zal de dringende en dwingende vraag tot het gebruik van 'attesten' of 'gemotiveerde verslagen' voor kinderen met speciale onderwijsnoden eerder toe- dan afnemen. En of dit een goede zaak is?

Over de Vlaamse normering van de nieuwe AVI-procedure

Ik beloofde om jullie op de hoogte te houden van de noodzaak om de AVI-procedure voor Vlaanderen te normeren. Op de boekenbeurs werd me ingefluisterd dat de gegevens van het Cito al een tijdje bij het Expertisecentrum Code (Thomas More Hogeschool) gekend zijn maar dat zij de bekendmaking ervan uitstellen. Wordt vervolgd dus.

Even voorstellen: Hulpwaaier Autisme in de klas¹

Zeg nooit meer dat er geen overzicht bestaat van alle (nu ja, nagenoeg alle) tips en strategieën die je als leerkracht kunt gebruiken als je een kind met een autismespectrumstoornis in de klas hebt. Aan deze situatie is met het verschijnen van deze hulpwaaier definitief een einde gekomen. Gezien de hoge kwaliteit van alle andere publicaties over autisme en autismespectrumstoornissen uit het fonds van de Nederlandse uitgeverij Pica, is het niet verwonderlijk dat net zij hier ook mee uitpakt. Of waarin een kleine uitgeverij Groot kan zijn.

De school doet niet alleen beroep op de cognitieve vaardigheden van een leerling, maar ook op zijn sociale, emotionele en praktische vaardigheden. Juist deze niet-cognitieve vaardigheden, of beter: het gebrek eraan, zorgt er vaak voor dat de leerkracht een leerling met een autismespectrumstoornis niet tot leren kan brengen. Tot beider frustratie. Vaak zorgt deze situatie er voor dat deze leerling zich niet staande kan houden binnen de school. De auteurs willen hierin verandering brengen door de leerkrachten te ondersteunen met deze hulpwaaier vol met tips en interventies die eerder hun nut al hebben bewezen. Deze tips en interventies kunnen zowel in het basis- als in het secundair onderwijs gebruikt worden.

Om het gebruiksgemak van de hulpwaaier te vergroten, hebben de auteurs de tips en vaardigheden ondergebracht in verschillende thematische katernen. Omwille van de herkenbaarheid kregen deze elk hun eigen kleur:

- Blauw: tips en strategieën in verband met de leeromgeving;
- Paars: tips en strategieën in verband met de (ondersteunings)behoeften van de leerling met een autismespectrumstoornis;
- Groen: tips en strategieën in verband met geplande en ongeplande wijzigingen in de dagelijkse routine;
- Oranje: specifieke strategieën, onder andere in verband met:
 - agitatiegedrag;
 - bijwonen van bijeenkomsten;
 - gedifferentieerde instructie;
 - sensorische informatieverwerking;
 - visuele communicatiesystemen.

Tot slot bevat de gele katern een uitgebreide bronnenlijst.

Hier zijn geen excuses mogelijk: iedere leerkracht met een kind met een autismespectrumstoornis in de klas zou deze hulpwaaier voortdurend binnen handbereik moeten hebben.

Even voorstellen: Hulpwaaier om positief gedrag te ondersteunen²

Positive Behavior Support staat voor het ondersteunen van positief gedrag. Dit kan zowel op individueel niveau als op het niveau van een klas of de volledige school. Deze methodiek is *evidence based* en past daardoor zeker in een traject van handelingsgericht (samen)werken. Hij wil een omgeving scheppen waarin de leerlingen op een positieve manier tot leren komen en die gedragsproblemen voorkomt. Deze hulpwaaier gaat over een geïntegreerde en positieve aanpak van het leren en het gedrag op het niveau van de school. In die zin spreken de auteurs dan ook over *Schoolwide Positive Behavior Support*. Deze methodiek bevat drie soorten interventies:

- universele interventies die zich richten op alle leerlingen van de school;
- gerichte interventies voor (groepjes van) leerlingen die een verhoogd risico hebben op gedragsproblemen;
- intensieve individuele interventies voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen.

Het is de bedoeling dat men eerst start met de universele interventies voor alle leerlingen om uiteindelijk terecht te komen bij de intensieve individuele interventies.

De drie soorten interventies komen in deze hulpwaaier aan bod. We kunnen ze terugvinden in de gekleurde katernen van de hulpwaaier:

- groen: universele interventies voor alle leerlingen (deze zijn voldoende voor 85 tot 90 % van de leerlingen);

¹ BREWER, R. & MUELLER, T., *Autisme in de klas. Tips en strategieën in de klas*, Pica, Huizen, 2011, 90 blz.

² BREWER, R. & MUELLER, T., *Positive Behavior Support. Tips en strategieën bij de hand*, Pica, Huizen, 2011, 128 blz.

-
-
- geel: gerichte interventies voor (groepjes van) leerlingen die een verhoogd risico hebben op gedragsproblemen (7 tot 10 % van de leerlingen komen hier voor in aanmerking);
 - oranje: intensieve en individuele interventies voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen (deze gelden voor 3 tot 5 % van de leerlingen).

De paarse katern geeft meer uitleg over bepaalde begrippen en strategieën die in de hulpwaaier vernoemd worden. De gele katern bevat aanbevolen bronnenmateriaal.

Een aanrader voor de schoolbibliotheek.

Over effectief onderwijs

Onderwijs moet effectief zijn. Maar wat bepaalt nu die effectiviteit. Toevallig ontdekte ik een internetcollege van Jos Cöp¹ die op deze vraag een antwoord probeert te geven. In dit college gaat men dieper in op negen schakels waarvan men en uit de praktijk en uit wetenschappelijk onderzoek weet dat ze daartoe bijdragen. Hieronder som ik ze een voor een op. Samen vormen ze de perfecte insteek voor een personeelsvergadering.

- Werk vanuit leerdoelen:
 - *Een les zonder leerdoel is als een stuurloos schip. Deze wordt vanzelf activiteitgericht ('als ze maar zinvol bezig zijn') in plaats van doelgericht;*
- Creëer betrokkenheid:
 - *Zonder betrokkenheid is het moeilijk om tot leren te komen. Maar betrokken zijn, is nog geen leren;*
- Zorg voor interactie en afwisseling:
 - *Gerichte interactie zorgt ervoor dat kinderen blijven denken. Afwisseling in werkvormen is hiervan de basis;*
 - *Als afwisselende interactie ontbreekt, stopt het denken en het leren. Niet praten maar denken staat hierbij centraal;*
- Werk vanuit een effectief lesmodel:
 - *Een verantwoorde opbouw van de les, met instructie, is geen keuze maar een voorwaarde;*
 - *Ook bij het leren met software spelen de didactische fasen introductie, instructie, oefening en evaluatie een belangrijke rol;*
- Bewaak de voortgang door te toetsen:
 - *Toetsen is noodzakelijk om de gewenste voortgang te bepalen en in te kunnen spelen op verschillen tussen leerlingen;*
- Differentiatie: instructie en begeleiding:
 - *Risicoleerlingen en gemiddelde leerlingen hebben instructie en begeleiding nodig om de doelen te bereiken;*
 - *Goede leerlingen (leesvaardigheid, werkhouding, ontwikkeling) kunnen individueel of samen, zelfstandig leren;*
- Differentiatie: leertijd:
 - *Leertijd is vaak de onderscheidende factor. Voor risicoleerlingen is het nodig om veel meer tijd in te roosteren;*
 - *Extra leertijd in de vorm van verlengde en herhaalde instructie en extra oefening zijn voor risicoleerlingen noodzakelijk;*
 - *Door verschillende media te gebruiken kan de leertijd uitgebreid worden zonder dat het saaie herhaling wordt;*
- Differentiatie: didactische aanpak:
 - *Pas als meer instructie en meer leertijd geen resultaat opleveren, is het zinvol om de leerstof anders aan te leren;*
 - *Leerstof te snel anders gaan uitleggen kan tot gevolg hebben dat leerlingen juist in de war raken;*
- Houd de organisatie haalbaar:
 - *Een te complexe klassenorganisatie is minder overzichtelijk en biedt geen goede basis voor effectief onderwijs;*
 - *Convergent werken biedt meer overzicht dan divergent werken met veel niveaugroepen en uiteenlopende leerstof;*
 - *Als divergent werken met meer dan twee niveaugroepen noodzakelijk is, zal extra formatie op de groep al snel nodig zijn*

¹ Zie: <http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/e-colleges/?ecollege=71>.
